

Lili Potpara, *Zgodbe na dušek*. Literarno-umetniško društvo Literatura 2002 (zbirka Prišleki).

Prav gotovo ni kriva Lili Potpara, da je življenje tako prekleto dolgočasno, brezupno, brezizhodno, plitvo, duhamorno in nepomembno. Lili Potpara je kriva le, da je živa, to pa velja tudi za osebe izpod njenega peresa, ki se, zreducirane same nase, nekoliko topo zazirajo v sivino svojih dni. Opozoriti pa velja na osebnost avtorice. Ne glede na misli, sumničjenja in sanje, ki jih daje izgovarjati svojim Veram, Milenam, Saram in Tinam, lahko slutimo, da svojo usodo prenaša kot malokatera, kot malokdo. Brez histerične zaskrbljenosti nad vsesplošno depresijo, ne da bi zaradi z dolgočasnosti zasovražila samo sebe, nikamor se ne zateka, ne dramatizira, ne psihologizira in ne komentira. Precej verjetno je dobra poslušalka. Tako kot se ni mogoče ubraniti občutka, da piše le o stvareh, ki jih dobro pozna. "Kako naj najde prave besede za vse tisto neizgovorljivo v sebi, o čemer se tipajoče pogovarja s prijateljicami?" se sprašuje Leni iz zgodbe *Intuicije*. Ko je na drugem koncu palice, je tako ali tako le še vprašanje, kaj bi sploh rada, "saj res, kaj bi rada?" In ko se že vnaprej ve, "da bo konec tedna dolg in moreč in si bosta še bolj tuja in hladno bo v stanovanju."

Praznina, praznina. Nekje pod nebom se nad njo izpisuje neizmerna tožba Susanne Tamaro nad ničem, ki ubija bolj kot bolečina, saj se, kot pravi, bolečini lahko upremo, praznini pa ne. Pa je praznina res že vnaprej brezupna? Virginia Wolf razmišlja popolnoma drugače. "Če bi pisatelj lahko ... naslonil svoje delo na lastna občutja in ne na konvencije, ne bi bilo v sprejetem slogu nikjer nobenega zapleta, nobene komedije, nobene tragedije, nobenega ljubezenskega zanimanja ali katastrofe." Kar po njenem velja, so atomi izkušnje, "kakor se usedajo v zavest, v enakem vrstnem redu, kot se usipajo." Pri Lili Potpara pa je tovrstna odkritosrčnost kratkomalo nevzpodbudna vsakdanjost, brez zapletov, stopnjevanj, brez presenečenj in poantiranja. Situacije, ki so sumljivo znane, vedno enaki pogovori (in nesporazumi) med vedno enakimi ljudmi. Niti diskreten lezbični nadih (v edini zgodbi, kjer se pojavi) ničesar ne spremeni. "Že v postelji me je Sara sinoči nekaj spraševala, a se mi ni ljubilo spuščati v resen pogovor, saj je vedno enako, ko je preveč pijana. Sprašuje me, odgovorim, potem pa pogovor postane monolog, razlaga mi svoje življenje, ki ga vem že na pamet, a je zato nič bolje ne poznam. Ne samo meni – vsem razlaga, o sebi, o tem, kako je doma ne razumejo, kako kar naprej išče nove svetove in nove ljudi, kjer bi bila laže ona, kjer bi se čutila resnično in sprejeto. Hudo mi je, vsakič, ko poslušam to zgodbo, stavke slišim že vnaprej in se sprašujem, zakaj jaz nimam takega pripravljenega govora, zakaj mi niso stvari tako jasne, kot je videti, da so njej, zakaj ne morem ves večer govoriti o sebi, preglasiti celega omizja z artikulirano zgodbo, izvabiti iz sogovornikov sočutnega kimanja in razumevajočih pogledov."

Izprani, a ostri barvni toni in neizprosno difuzna mlečna svetloba njenih zgodb spominjajo na slikarski hiperrealizem. K vtisu pripomorejo še odtujenost

v pogledih, naveličani pogovori, vsesplošni skrajni minimalizem. Postavitve se navdihujejo pri fotografiji, in to tisti, ki je najbolj bežne, skorajda naključne vrste, ki nastane dostikrat po pomoti, v trenutku brez posebnosti. Svet, ki se tako izriše, je pravzaprav grozljivo brez poudarkov. Potem ko so kakršne koli akcente že davno tega zamenjala ponavljanja, se scenografija lahko navdihuje le še pri upodobitvah bencinskih servisov na avtocesti – ponavljajočih se spomenikov sveta, ki na vso moč hiti, ne da bi sploh kam prišel. Prostorske razdalje se zdijo lažne (italijanske avtoceste se od naših razlikujejo le po imenu firme, ki kraljuje postajališčem). Prostor je prav eleatsko razsekan na enake dele, ki jih zaznamujejo razdalje med bencinskimi črpalkami – ali pa se izčrpava v obrazih vedno enakih ljudi v vrstah pred zdravniškimi ordinacijami.

Razvrednotenje prostora je kot okužba zajelo tudi dojemanje časa: preteklost se kaže v karseda plitvem reliefu: nemočna refleksija nikoli ne pride do dna dogajanja. Skupaj z mislimi tik pod pragom izgovorljivosti (in zavedanja): ostaja v stanju mučne, nekako kužne difuznosti. "Tako dolgo neizgovorjen stavek bi zarezal v prostor, tako dolgo neizgovorjena misel ne najde več poti tja, kamor se je nekoč rinila neopazno, se lepo namestila in ugnezdila."

Srečnejši, polnejši spomini so sicer izrisani v vseh detajlih, vendar kakor s šipo ločeni od sedanosti. Vsi po vrsti pa prinašajo stereotipne podobe sreče, ki ni več srečna. "Ob reki sta bila, enkrat davno, se ji zdi, še pred tem stanovanjem in pred službo, pred vsemi temi molki, ki se zdaj vrinjajo mednju, daleč, pred poletjem, tih rokav sta našla, nikjer nikogar, tam sta bila svobodna in gola, čisto čisto sama. Zelenelo je v krošnjah, reka je šumela čez skale, zlizane, tisočletno gladke, vse besede je posrkal vase tisti šumot, bučanje, sokovi so se zlili s pretakanjem. Zakričala je v krču, da je odmevalo po koritih, zakričala je gor v nebo, srečna sem, je vpilo v njej, srečna srečna, tako srečna in svobodna. Sedla sta na rob, kapljice so bežale iz korita in špricale po njiju, kadila sta in otresala v vodo. Nekaj sta še govorila, se spoznavala na novo." Žive barve so sicer ostale, vendar so brez čustva, ki jih je nekdaj oživljalo, pretresljivo kičaste.

Je kaj več zares možno le v pijanskih epizodah? "Sam sebi se začneš dogajati. Takšen, kakršnega se še ne poznaš, lahko se družiš s seboj v drugi realnosti." Že mogoče, a kaj, ko je tudi tukaj konec vedno enak. "Preteklost se je neopazno družila s sedanostjo in se prevešala v prihodnost v tisočernih toplih barvah, misli in vtisi so se nama preivali, nadaljevali sva misli druga druge in skupaj molčali. Kozarec za kozarcem, dokler se nisva pripeljali do stanja, ko so spet prišle solze in se je vsa najina življenjska filozofija prevesila v žalost in obup."

Čustvena podhranjenost, ki buta skozi nedokončane misli, slabo izgovorjena ali neizgovorjena vprašanja, je v najožji zvezi z duhovno podhranjenostjo. Znamenja, na katera bi se želeli opreti v svetu brez odziva, so blodna in nezanesljiva. Pomenljivosti, ki bi jih želeli razlagati, obvisijo na pol poti. Včasih vsebujejo celo atavistične prvine, slutnjo neke davne (pa seveda izgubljene) ženske moči: taka je nesojena "čarovnica", "vještica" v zgodbi *Avtocesta*; kdaj drugič je to prastrah (pred morebitnim posilstvom), kot v zgodbi *Štop*.

Znamenja pa ostajajo neprozorna, razbiranje bolečin in pogledov ne vodi nikamor. Edini znaki s pomenom so delo blazneža (*Frenk*).

Ubijanje volje je hinavsko počasno, vsesplošno upadanje pa ne zakriva le vpogleda v resnična čustva in boljšo usodo, pač pa prečudno zamegli tudi vsako misel na neizbežno, na konec. Ko spomini pozabijo na "tisto, kar preži, na tisto, kar krade trenutke in čemur včasih, v nepremišljenih hipih, rečemo smrt." V sivem svetu Lili Potpara se je mogoče le še zgražati nad nesorazmernostjo poslednjega bivališča. Tako kot se tudi sama začudeno zastrmi na pogrebu nekdanjega sošolca: "ob smešno majhnem grobu, takem za žaro, nikakor mi ni šlo skupaj, da bo Tomaž poslej ležal v tistem ozkem pravokotniku, tak velik in močan fant, moški."

Kdo smo torej, od kod prihajamo in kam gremo? Vprašanja, pometena pod preprogo vsakdanjika, in nagrobniki, ki se v njenih zgodbah mestoma pomenljivo (pa brez odziva) zasvetijo, doživijo nepričakovano realizacijo v drugem delu knjige, ki ga zaznamuje edina daljša novela. "Nenadoma me pograbi strašna žalost; pred štirimi dnevi je tata peljal tukaj čez, gledal to isto pokrajino, se verjetno spominjal, tako kot zdaj jaz, se nasmihal stricu in teti, ki sta potovala z njim, verjetno pripovedoval isto, kot jaz zdaj svojim sopotnikom ...Vsega tega moj tata ne bo nikoli več videl, pomislim, in spet mi je hudo." Smrt je spet to, kar je vedno bila, ko udari dovolj blizu. Čeprav človek raje ne bi verjel, da so samo še starši tisti, ki lahko prebudijo pristno čustvovanje, pa še oni le s svojo smrtjo. Ljubezni minevajo, kot da jih nikoli ne bi bilo, in družine so si zoprno tuje, ničesar ni mogoče storiti proti temu, potem pa nenadejana kap iz ljudi (za kakšen teden) spet napravi ljudi. Pa ne, da brez kolektivnega usmerjanja čustvovanja ničesar ne zmoremo? Da smo za vedno izgubili podporo plemena, ki bi naše čutenje obelodanilo in mu omogočilo optimalno izživetje? Prav nekaj takega si je namreč mogoče zamisliti daleč na jugu, kjer se žalujoča napol Slovenka zgroženo sooči s pogrebno ritualnostjo vaške skupnosti. "Začelnjam razumeti in uvidim, da imajo ti običaji svoj globoki smisel, da so močnejši od politike in držav, da živijo naprej v ljudeh in jih družijo trdneje od slehernega sistema, vere ali ideologije. Meni se zdijo grozljivi ... zanje pa so nujni, da lahko izkričijo svojo žalost, da se lahko zjočejo, ker se sicer ne morejo in ne znajo, da bi lahko potem živeli naprej."

Uh. Bi za konec raje še o čem drugem? Seveda. Ampak vse "drugo so spomini, davne rane, sanjski svetovi, mogoče obžalovanja, mogoče neka neodgovorjena vprašanja."